

Kenmerk: 201701076

Den Haag, 4 juli 2017

Geachte heer ,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank ook voor uw uitnodiging om een drankje te doen als er een nieuw kabinet is. Helaas is dit – qua logistiek – niet te doen.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm

201701077

Tweede Kamer der Staten Generaal
t.a.v. de heer G. Zalm (informatuur)
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Bilthoven, 4 juli 2017

Geachte heer Zalm,

Graag willen wij u, in uw rol als informatuur van het komende kabinet, informeren over een aantal onderwerpen die ons inziens van belang zijn om mee te nemen in het regeerakkoord.

Het gaat om de belangrijke rol die familiebedrijven in onze economie en maatschappij vervullen.

Naast de verschillen tussen de partijen is juist het belang van familiebedrijven een onderwerp waar VVD, CDA, D66 en de CU het wel met elkaar over eens zijn. Op verschillende manieren hebben de vier politieke partijen erkent dat familiebedrijven op tal van zaken enorm belangrijk zijn voor Nederland, en dat zij deze bedrijven wil steunen.

Familiebedrijven zijn gebaat bij een helder en goed overheidsbeleid dat ondernemerschap stimuleert, innovatie en werkgelegenheid bevordert en oog heeft voor de privacy van individuen.

In bijgaand memo hebben wij een aantal onderwerpen benoemd, zoals het UBO-register en de Bedrijfsopvolgingsregeling. Wij verzoeken u deze mee te nemen in de onderhandelingen met de vier politieke partijen.

Indien u nadere informatie wenst dan zijn wij graag bereid die te verstrekken.

Hoogachtend

Albert Jan Thomassen
directeur FB Ned

Betreft: Actuele onderwerpen in de politiek die familiebedrijven
in het hart raken

FBNed

FBNed | Familiebedrijven Nederland behartigt de belangen van ruim 190 middelgrote en grote familiebedrijven in Nederland met een gezamenlijk aantal werknemers van ruim 250.000 en een totale omzet van € 46 miljard. FBNed is de spreekbuis voor ondernemende families. In deze notitie geven wij kort een aantal belangrijke politieke onderwerpen aan die de familiebedrijven, de motor van de Nederlandse economie, in het hart raken. Ook geven wij een suggestie hoe bij de formatie deze onderwerpen in een te sluiten regeerakkoord opgenomen zouden kunnen worden. Uiteraard zijn wij graag bereid om een nadere toelichting te geven.

Familiebedrijven

Familiebedrijven hebben de meest duurzame ondernemingsvorm en handelen met een lange termijn visie, zij zijn risicobewust en bovengemiddeld effectief in hun innovaties. Samen leveren de ruim 270.000 familiebedrijven in Nederland een bijdrage van 53% aan het BNP en voorzien zij in 49% van de werkgelegenheid. Familiebedrijven zijn de hoeksteen van de economische samenleving en zijn cruciaal voor innovatie, groei en werkgelegenheid (Bronnen: CBS, Familiebedrijven in Nederland, april 2017 en Universiteit Nyenrode/Ministerie van Economische Zaken, Family Business in the Netherlands, 2010).

UBO-Register

De families achter de familiebedrijven opereren over het algemeen op de achtergrond omdat zij het bedrijfsbelang en daarmee continuïteit vooropstellen. Zij nemen verantwoordelijkheid voor hun onderneming en de werkgelegenheid. Het familiekapitaal zit voor het grootste deel vast in de onderneming. Als geen ander weten deze families dat hun persoonlijke reputatie onlosmakelijk verbonden is met het bedrijf. Onjuist handelen raakt hen direct.

In familiebedrijven zitten eigenaren en bedrijf, meestal op één lijn om de continuïteit van het familiebedrijf te borgen en goed te kunnen ondernemen. Door invoering van het UBO-register, op de manier zoals voorgesteld, komt dit gemeenschappelijk belang in gevaar. Een openbaar UBO-register is een te grote inbreuk op de privacy en gaat veel te ver.

Het doel van de anti-witwasrichtlijn die door het Europees Parlement is aangenomen, en daarmee van het op te richten UBO-register, is het voorkomen van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorisme financiering. Wij onderschrijven dit doel. Wij willen ook dat het UBO-register een adequaat middel is, maar zonder dat er sprake is van onwenselijke en onbedoelde gevolgen voor de vele eigenaren van familiebedrijven die te goeder trouw ondernemen en meestal hun gehele vermogen in een onderneming hebben vastzitten.

Onze zorgen zijn met name de aantasting van de persoonlijke levenssfeer en de toename van veiligheidsrisico's, verstoorde relaties en het ontstaan van een concurrentienadeel.

Onze hoofdboodschap is driedelig:

- Een openbaar UBO-register maakt een te grote inbreuk op de privacy en gaat veel te ver voor het beoogde doel, te weten fraudebestrijding. Een semipubliek register conform de Europese richtlijn is meer dan voldoende. Net zoals bijvoorbeeld buurland Duitsland.

- Het begrip UBO moet volledig helder zijn voordat de Tweede Kamer kan instemmen met invoering van het UBO-register. Zonder deze helderheid is het onmogelijk te beoordelen of de voorgestelde wet het beoogde doel bereikt.
- Nederland moet een register voor 'trustachtige entiteiten' overwegen waar alleen bevoegde instanties toegang toe hebben, conform de mogelijkheden die de richtlijn biedt. In Nederland vervult een Stichting Administratiekantoor doorgaans een dergelijke trustachtige rol.

Vrijwel alle politieke partijen erkennen het belang van familiebedrijven. Dit wetsvoorstel doet geen recht aan deze erkenning, maar creëert juist maatschappelijke problemen.

VOORSTEL: Regeerakkoord en het UBO-register

Wij geven de onderhandelende partijen in overweging om de volgende tekst in het regeerakkoord op te nemen: 'Wij willen voorkomen dat het financiële stelsel misbruikt wordt voor het witwassen van geld of terrorisme financiering. Invoering van een UBO-register, hetgeen voor Nederland verplicht is volgens de Europese richtlijn, draagt hieraan bij. Bij de invoering van dit register zullen we de privacy van de familiebedrijven en de ondernemende families, die de kern vormen van de Nederlandse economie, maximaal waarborgen met inachtneming van het beoogde doel en de mogelijkheden die de richtlijn biedt.'

Bedrijfsopvolging regeling (BOR)

Zoals de naam 'bedrijfsopvolgingsregeling' (BOR) of 'bedrijfsopvolgingsfaciliteit' (BOF) al aangeeft is het beleidsdoel van deze regeling om de opvolging bij familiebedrijven fiscaal te faciliteren teneinde de continuïteit van die familiebedrijven en de daarmee samenhangende werkgelegenheid te waarborgen. Opvolging mag niet leiden tot een situatie waardoor kapitaal aan de onderneming wordt onttrokken. Het uitgangspunt is juist dat ondernemingsvermogen beschikbaar blijft om te kunnen ondernemen. Het is dan ook essentieel om bij de schenk- en erfbelasting onderscheid te maken tussen ondernemingsvermogen en beleggingsvermogen. Dit onderscheid is terecht en niet discriminerend. De Hoge Raad onderschrijft dat er geen sprake is van discriminatie wanneer bedrijfsoverdrachten anders behandeld worden dan niet ondernemingsvermogen (zie nr: 13/00115. V-N 2013/59.21, 13/01622, 13/01160 en 13/02453). Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens sluit zich hierbij aan (ECHR 18485/140).

Vrijwel geheel Europa kent specifieke fiscale faciliteiten voor de bedrijfsopvolging. Nederland loopt wat betreft de heffing in de pas en zit met de effectieve druk net iets boven het gemiddelde. Andere Europese lidstaten hebben echter meer mogelijkheden en soepelere voorwaarden met betrekking tot bedrijfsoverdracht. Nederland zit nog maar net in 'de middenmoot'.

Ten gevolge van een recente wetwijziging (1 juli 2016 wettekst 'reparatie bedrijfsopvolgingsregeling') die bedoeld was om misbruik tegen te gaan is er een ongewenst effect ontstaan, waardoor deelnemingen en joint ventures van familiebedrijven die een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de onderneming nu niet meer kwalificeren als ondernemingsvermogen. Een ander ongewenst neveneffect speelt bij het inrichten/structureren van een strategische kas. Voor zover de kas namelijk (tijdelijk) wordt belegd in effecten, is de BOR niet van toepassing. Dit raakt veel familiebedrijven.

Met de BOR is beoogd dat werkzaam ondernemingsvermogen beschikbaar blijft om te ondernemen, te innoveren, werkgelegenheid te creëren en de continuïteit van de onderneming te versterken. Met als doel dat familiebedrijven hun onderneming op een verantwoorde manier kunnen overdragen van generatie op generatie. Dit komt nu in gevaar.

De VVD geeft in haar verkiezingsprogramma aan: *'Er mogen geen fiscale belemmeringen worden opgeworpen aan bedrijfsopvolging in het geval van familiebedrijven'*. De ChristenUnie stelt in haar programma de vraag: *'Hoe beschermen we familiebedrijven...'* en *'zij leveren een waardevolle bijdrage aan gemeenschappen waarin ze diepgeworteld zijn'*. Bovendien heeft CDA leider Sybrand Buma op tv zeer duidelijk het belang van de BOR omschreven en het aangegeven dat het niet passend is om de regeling te versoberen omdat, zo stelt hij: *'Je je eigen Nederlandse bedrijfsleven kapot maakt'* (DWDD 6 maart 2017).

Wij stellen voor om de BOR in stand te laten en het onbedoelde neveneffect van de wetwijziging van afgelopen najaar te repareren en uit te gaan van de normale regels van vermogensetikettering. Dit conform het amendement 'Omtzigt en Schouten van 4 november 2017' (bron: <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vk8wdj3oouz1>)

VOORSTEL: Regeerakkoord en bedrijfsopvolging

Wij adviseren om de volgende tekst in het regeerakkoord op te nemen: *'De succesvolle overdracht van familiebedrijven naar de volgende generatie is belangrijk voor de Nederlandse economie. Voor een zorgvuldige bedrijfsoverdracht is het in ieder geval van belang dat ondernemingsvermogen zoveel mogelijk beschikbaar blijft om te ondernemen en niet door fiscale knelpunten wordt aangetast. Bij overdracht van een familiebedrijf aan de volgende generatie moet ondernemingsvermogen onaangetaast haar werk voor Nederland blijven doen. De BOR beschermt deze overdracht en stimuleert het gewenste ondernemerschap.*

Eigen vermogen/ Vreemd vermogen

Familiebedrijven hebben een aantal specifieke kenmerken die ervoor zorgen dat ze een andere vermogensstructuur hebben dan andere bedrijven. Familiebedrijven kiezen er bewust voor om grotendeels gefinancierd te zijn met eigen vermogen ondanks hogere vermogenskosten en ondanks het risico dat ze hierdoor persoonlijk lopen. Dit streven naar een gezond eigen vermogen is een behoedzame strategie waarbij rente en aflossingen niet de bedrijfsvoering onder druk zetten. Een groot voordeel hiervan is dat het bedrijf minder afhankelijk is van externe financiers (veelal de bank) en meer vrijheid heeft om te ondernemen. Een keuze voor een meer conservatieve financiering met eigen vermogen wordt ook veroorzaakt door de lange termijn focus van familiebedrijven. Veel familiebedrijven hebben als doelstelling het bedrijf over te dragen aan een volgende generatie. Zij zullen er daarom naar streven het bedrijf voor de volgende generatie economisch aantrekkelijk achter te laten. Eigen vermogen is een stabiele factor in de economie die zorgt voor groei en innovatie (Windesheim, 2016).

De flexibiliteit van een hoger eigen vermogen heeft als belangrijkste nadeel dat er minder rentekosten aftrekbaar zijn en er niet optimaal gebruik wordt gemaakt van de hefboomwerking door vreemd vermogen. Wij adviseren om de kosten van het aanwenden en investeren van eigen vermogen aftrekbaar te maken. Dit geeft een signaal van waardering en wenselijkheid af voor de

inbreng van eigen vermogen en het lange termijn denken, dat zo gewenst is als tegenhanger voor het korte termijn denken.

VOORSTEL: Regeerakkoord en Eigen vermogen / Vreemd vermogen

Wij adviseren de volgende tekst op te nemen in het regeerakkoord: 'Het kabinet zal onderzoek doen naar de meest gewenste vorm om eigen en vreemd vermogen fiscaal gelijk te behandelen.'

Overige handreikingen

Innovatiebeleid

Generieke innovatieregelingen moeten aantrekkelijk zijn voor familiebedrijven en bij wijzigingen eerst getoetst worden op de effecten voor familiebedrijven. Deze stimulerende regelingen moeten daadwerkelijk aangewend worden voor nieuwe ontwikkelingen, onderwijs en innovatie en niet om de kosten te drukken van ondernemingen die beperkte waarde toevoegen aan Nederland. Zoals D66 in haar verkiezingsprogramma zegt: 'Aangezien maar liefst de helft van alle werknemers werkt bij een familiebedrijf, willen wij dat innovatie en ondernemerschap ook bij deze bedrijven gestimuleerd wordt. Daarbij wordt er gekeken naar de gevolgen voor familiebedrijven bij de invoering van nieuwe regelgeving'. Een standpunt dat wij van harte onderschrijven.

Ondernemerschapsonderwijs

Investerings in het onderwijs op het gebied van ondernemerschap meer richten op het voortzetten van een bestaand bedrijf en meer richten op familiebedrijven. Ondernemerschap is namelijk meer dan het starten van een bedrijf (start-ups). Het behelst evenzeer het uitbouwen en revitaliseren van een bestaand bedrijf (scale-ups en grown-ups). Beter ondernemerschapsonderwijs zal leiden tot een stijging van het aantal goed opgeleide ondernemers en versterking van het ondernemerschap. Zo kan het ook een bijdrage leveren aan het oplossen van het opvolgingsprobleem binnen familiebedrijven. Een opvolger in het familiebedrijf kan namelijk ook een niet-familielid zijn in combinatie met stabiel aandeelhouderschap van de familie. Een opvolger die een bedrijf overneemt kan het daarmee voortzetten.

Aandacht familiebedrijven

Het nieuwe kabinet kan uitvoering geven aan de resolutie van het Europees Parlement (september 2015) over familiebedrijven die is aangenomen door het Europees parlement door onder andere betere statistieken over de rol en bijdrage van familiebedrijven, meer communicatie over de rol van familiebedrijven bij het stimuleren van de economische groei, beter afgestemde wettelijke regelingen voor overdracht van familiebedrijven, het verbeteren van de impact van fiscale regelgeving op de financiële structuur en het investeringsniveau van bedrijven.

FBNed
De heer A.J. Thomassen
Maartensdijksweg 7B
3723 MC BILTHOVEN

Kenmerk: 201701078

Den Haag, 5 juli 2017

Geachte heer Thomassen,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm

Aan de Tweede Kamer der Staten Generaal
Betreft: brief Humanistisch Verbond over formatie
Ter attentie van de informateur, de heer G. Zalm
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

3 juli 2017, Amsterdam

Geachte heer Zalm,

Deze week zult u als informateur de inhoudelijke start maken met uw werkzaamheden. Het Humanistisch Verbond volgt de ontwikkelingen rond de kabinetsformatie met bijzondere belangstelling. Via u willen wij een aantal zaken meegeven aan de onderhandelende partijen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie.

Zelf denken, samen leven

Het Humanistisch Verbond is de organisatie die humanisten, atheïsten, agnosten en vrijzinnigen verenigt. Wij staan voor individuele vrijheid en zelfbeschikking, maar ook voor een humane samenleving waarin mensen naar elkaar omzien. Wij zullen een volgende regering, ongeacht de samenstelling, beoordelen op het beschermen van verworven persoonlijke vrijheden, zelfbeschikking en de vrijheid van meningsuiting.

Tegelijk wensen wij niet dat een volgende regering het daarbij laat. De volgende regering kan niet volstaan met het handhaven van de status quo. Er zullen nieuwe stappen moeten worden gezet. Discriminatie, ongelijke behandeling maar ook verwijdering tussen bevolkingsgroepen vormen een toenemend probleem. Daar zal met kracht tegenwicht aan geboden moeten worden, zowel door wetgeving, als door het steunen van maatschappelijke en culturele initiatieven en het verbeteren van het onderwijs.

Rondom zelfbeschikking spelen er nieuwe dilemma's, of het nu gaat om medisch-ethische kwesties of de vrijheid om naar eigen keuze een gezin te vormen en de eigen erfenis na te laten. Ook de vrijheid van meningsuiting mag niet als een gegeven worden beschouwd. Door dreiging van fanatiek geweld kan een ongewenste vorm van zelfcensuur ontstaan, bijvoorbeeld wanneer het religiekritiek betreft. Steeds blijkt dat vrijheid niet vanzelfsprekend is en voortdurend onderhouden dient te worden.

Positie van 'ongelovigen' in Nederland en wereldwijd

Sinds 1983 staat in artikel 1 van de Grondwet dat er geen onderscheid mag worden gemaakt op grond van godsdienst en levensovertuiging. Voor de toevoeging van de discriminatiegrond 'levensovertuiging' is destijds gestreden om de gelijke behandeling te benadrukken tussen godsdienstige en ongodsdienstige levensbeschouwingen, zoals het humanisme. Hoewel de rechten van ongodsdienstige mensen in Nederland over het algemeen wettelijk goed geregeld zijn, is de praktijk weerbarstiger. Het vrijzinnig beleven van een godsdienst, het verlaten van een godsdienst, of het hebben van een niet-religieuze levensovertuiging is in Nederland nog dikwijls niet vanzelfsprekend. Waar dit probleem vroeger vooral speelde in streng-christelijke omgevingen, zien we dit probleem nu in streng-islamitische hoek. Ook atheïstische asielzoekers in Nederland hebben last van onbegrip, pesterijen en dreiging. Wij vragen de onderhandelaars uitdrukkelijk om daar aandacht voor te hebben.

De positie van 'ongelovigen' wereldwijd is nog veel problematischer. In 55 landen ter wereld staan er hoge straffen op religiekritiek, en in 13 streng-islamitische landen kan een afvallige of 'godslasteraar' zelfs de doodstraf krijgen. Zij worden in veel landen door wetgeving behandeld als tweederangsburgers. Intussen is de groep wereldburgers die 'non-affiliated' is, na het christendom en de islam, de derde grootste groep in de wereld. Wij roepen de onderhandelaars op om in het buitenlands beleid met nog meer kracht aandacht te vragen voor het recht om zelf een levensovertuiging te kiezen. De Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) beschermt immers niet alleen godsdienstvrijheid, maar ook het recht om een niet religieuze levensbeschouwing te hebben.

Waardige zorg voor ouderen

Drie maanden geleden lanceerden het Humanistisch Verbond, de Universiteit voor Humanistiek, Stichting Humanitas Rotterdam, de landelijke Vereniging Humanitas, en een aantal Humanistische geestelijk begeleiders het Pleidooi voor een Gouden Pact. In dit manifest sluiten wij aan bij de publieke discussie over de plek die (kwetsbare) ouderen in onze samenleving innemen en pleiten wij voor meer zeggenschap van ouderen zelf, waardige zorg en een inclusieve samenleving.

Het manifest heeft inmiddels veel weerklank gekregen, bij uiteenlopende organisaties, zorgverleners en geestelijk begeleiders. Aan het begin van deze nieuwe formatieperiode wil ik u de kern van onze boodschap op het hart drukken: persoonlijke zorg vereist niet alleen meer geld of meer handen aan het bed. Het vraagt ook om aandacht voor immateriële zorg. Mensen zijn immers meer dan een medische zorgvraag alleen.

Wij wijzen op de volgende punten:

1) Zoals ook Agora en de landelijke beroepsvereniging voor geestelijk verzorgers (VGVZ) nadrukkelijk hebben geadviseerd, moet er meer worden geïnvesteerd in geestelijk begeleiders. Zij zijn er specifiek voor opgeleid mensen te helpen om hun situatie en

levensvragen te begrijpen en daarop een eigen antwoord te vinden. In november 2016 concludeerde staatssecretaris Van Rijn zelf "dat het inschakelen van geestelijk verzorgers in de praktijk onvoldoende van de grond komt. De positie van geestelijke verzorging bij andere zorgverleners in de eerste lijn is nog onvoldoende bekend." De overheid moet net als geestelijke begeleiders zelf werken aan grotere bekendheid van het vak bij zorgmanagers en andere zorgverleners; hun hulp moet nadrukkelijk via de zorgverzekeringswet gefinancierd kunnen worden; en voor zover die mogelijkheid al bestaat, moet de kennis daarover ook gemeengoed worden in de zorgsector. Dat geestelijke verzorging in het nieuwe kwaliteitskader verpleeghuiszorg wordt vermeld is een goede eerste stap, maar nog niet voldoende.

(2) De focus op welzijn moet niet alleen via geestelijk begeleiders, maar in de gehele zorg rigoureuus worden doorgevoerd. De zorg en de controle op de zorgkwaliteit moeten veel meer toegespitst worden op de kracht van persoonlijke (zorg)relaties in plaats van op gedocumenteerde veiligheid. Allereerst moet er een betere balans komen tussen zorg-technische- en welzijnsnormen bij de Inspectie. Ook moet erop worden aangedrongen dat de ruim zeventig normen die voor zorginstellingen gelden, tot een aantal basisnormen worden teruggeschoefd. Welke normen verder nog gelden wordt in overleg bepaald. Laat ouderen de ruimte om eigen prioriteiten te stellen, ook als die risico's met zich meebrengen. In plaats van een activiteitenaanbod vóór ouderen moeten ouderen in het algemeen meer zelf de ruimte krijgen en worden betrokken bij de invulling van hun alledaagse leven. Op korte termijn kan veel worden gewonnen, want het gaat vaak om kleine, alledaagse dingen (samen eten maken, groente verbouwen, kunst maken voor in de eigen omgeving of elders). Op de lange termijn moet de verpleeghuiszorg zoveel mogelijk in de wijk plaatsvinden. Om die zorg te leveren is een divers personeelsaanbod nodig. Naast gediplomeerde verpleegkundigen, geestelijk begeleiders en andere professionele zorgverleners, kunnen ook mensen met een andere achtergrond een grote bijdrage leveren. Wij pleiten ervoor om verpleeghuizen meer vrijheid te geven om te investeren in mensen met aantoonbare praktijkvaardigheid, zonder de eis van een formeel zorgdiploma.

3) Naast ouderen in verpleegtehuizen wonen steeds meer ouderen tot op hoge leeftijd thuis. Ook voor hen moet naast medische hulp ook immateriële zorg beschikbaar zijn. Kwesties als eenzaamheid, verlies van naasten, of andere levensvragen worden via de medische lijn niet voldoende gedekt. Het Humanistisch Verbond pleit daarom voor een laagdrempelige, wijkgerichte toegankelijke immateriële zorg.

(4) Vernieuwing is noodzakelijk, niet alleen binnen zorginstellingen, maar ook daarbuiten; en niet alleen met het oog op ouderen. Immateriële zorg voor eenzame jongeren, mensen in armoede of met een verslaving, psychische aandoening of een traumatisch verleden moet net zo hoog op de politieke agenda. Ons advies luidt daarom: geef in een nieuw regeerakkoord meer handen en voeten aan het begrip "participatiesamenleving", dat voor veel mensen een weinig zeggend containerbegrip is geworden. Zet in op een "inclusieve samenleving", waarin mensen mét hun kwetsbaarheden volwaardig kunnen meedoen. Zo'n samenleving heeft alleen kans van slagen als niet voorbij wordt gegaan aan de professionaliteit die daar voor nodig is.

Wij signaleren een behoefte aan nieuwe kwaliteitskaders en praktijkvoorbeelden om op lokaal niveau goed te kunnen investeren in sociaal ondernemerschap, inclusieve wijken, levensloopbestendige woningen en divers samengestelde wijkteams. In die wijkteams zouden naast agenten, zorgverleners ook mensen uit de cultuursector en geestelijk begeleiders kunnen deelnemen. Zij kunnen een ondersteunende rol spelen bij mobiliseren van sociale betrokkenheid in straten of buurten. Bovendien kunnen zij nabij zijn in het geval van toenemende kwetsbaarheid en ingrijpende gebeurtenissen zoals ziekte of naderend levenseinde.

Voltooid leven

Het Humanistisch Verbond heeft geconstateerd dat in de discussie over goede zorg regelmatig het voorgenomen wetsvoorstel 'Voltooid Leven' wordt betrokken. Sommigen stellen dat het verder aanpassen van de euthanasiewetgeving niet nodig is zolang er maar goede zorg wordt geboden. Hoewel bij vraagstukken als eenzaamheid er zeker veel te winnen valt bij een drastische verbetering van de zorg, staan deze discussies uiteindelijk los van elkaar. Er is een groep ouderen die er weloverwogen voor wil kunnen kiezen om het leven te beëindigen, zonder dat er een medische aanleiding is. Het Humanistisch Verbond vindt het van medemenselijkheid getuigen om niet bij die vraag weg te lopen. Wij achten het daarom van groot belang dat die discussie de komende jaren niet stilvalt. Het voorgenomen wetsvoorstel 'Voltooid Leven' kan als voertuig dienen om dat debat te kanaliseren, en helpen om tot een zorgvuldige wettelijke verankering te komen. Wij roepen de onderhandelaars van de verschillende partijen op om over dit thema, en ook andere medisch-ethische thema's, elkaar geen fractie- of coalitiedwang op te leggen.

Wij kijken uit naar de resultaten van het informatieproces en zijn graag bereid nadere informatie te verstrekken.

Namens het Humanistisch Verbond,

Boris van der Ham, voorzitter

Christa Compas, directeur

Humanistisch Verbond
De heer B. van der Ham
Postbus 75490
1070 AL AMSTERDAM

Kenmerk: 201701080

Den Haag, 5 juli 2017

Geachte heer Van der Ham,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm

201701001

's-Hertogenbosch

Aan de informateur, dhr. G. Zalm
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van : n.v.t

Uw kenmerk : n.v.t.

Afdeling : OAP/Diversiteit

Datum : 4 juli 2017

Onderwerp : Aanbieding Verklaring namen 45 Regenbooggemeenten

Ref. : mw. I. Koster

Tel. : (073) 615 96 59

E-mail : i.koster@s-hertogenbosch.nl

Geachte heer Zalm,

Graag vragen wij uw aandacht, alsmede die van de partijen waarmee u in gesprek bent over de vorming van een nieuw kabinet, voor bijgevoegde verklaring "Van Regenboog naar Horizon", welke is ondertekend door 45 Regenbooggemeenten.

Op 24 juni jl. vond in 's-Hertogenbosch de jaarlijkse Roze Zaterdag plaats. Deze gelegenheid hebben we als organiserende gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch aangegrepen om samen met 45 gemeenten bovengenoemde verklaring op te stellen. Hiermee verzoeken wij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de komende regeerperiode de samenwerking met genoemde gemeenten en landelijke partners ten behoeve van het Regenboogprogramma te continueren.

Namens de 45 Regenbooggemeenten stellen wij voor om in het regeerakkoord de volgende passage op te nemen: **"Samen met de gemeenten zetten wij in op het blijven vergroten van de sociale acceptatie, emancipatie en veiligheid van alle groepen binnen de LHBT+ gemeenschap door de investering in het subsidieprogramma voor Regenbooggemeenten in deze regeerperiode te continueren"**.

Hoogachtend,
De wethouder van o.a. Diversiteit,
('s-Hertogenbosch)

E. Logister MIM

De wethouder van o.a. Emancipatie,
(Oss)

A. van de Ven

Verklaring

In 2018 is het tien jaar geleden dat achttien gemeenten en de toenmalige Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de *Koploperovereenkomst lesbisch- en homo-emancipatiebeleid* ondertekenden. Daarmee startten gemeenten en het Rijk een gezamenlijke inzet voor het verbeteren van de positie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders.

Inmiddels zijn we in het laatste jaar van het *Regenboog Programma (2015-2017)* en maken we de balans op. De formele programma evaluatie wordt eind 2017 opgeleverd. Wij, de huidige regenbooggemeenten willen u, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ruim voor het einde van het programma in gezamenlijkheid informeren over hoe wij op dit thema de samenwerking tussen Rijk en regenbooggemeenten willen continueren na 2017.

Wij verzoeken u om samen met ons de sociale acceptatie, emancipatie en veiligheid van alle groepen binnen de LHBT+ gemeenschap te blijven vergroten door de investering in het programma voor regenbooggemeenten te continueren. Daarnaast vragen we u om met ons en direct betrokken landelijke partijen, waaronder COC Nederland, TNN en Movisie, het ingeslagen pad van intensieve samenwerking de komende regeerperiode voort te zetten en tevens het netwerk van landelijke partners uit te breiden en te verstevigen.

Wat wij u daartoe bieden is:

- Een groot aantal reeds lopende regenboog projecten in onder meer onderwijs, sport, zorg en welzijn dat de potentie heeft om nog breder te worden geïmplementeerd;
- Een netwerk van samenwerkende regenbooggemeenten dat kennis en ervaring opbouwt en onderling deelt;
- Uiteenlopende gemeentelijke netwerken zowel lokaal, regionaal als provinciaal, die benut kunnen worden om de regenboog programma doelen te realiseren.

De komende periode willen wij:

- Het regenboogbeleid (nog) effectiever maken door de samenwerking tussen betrokken partijen te versterken, proces en uitvoering te monitoren en evalueren, en best-practices te delen;
- Het regenboogbeleid richten op preventie én bestrijding van discriminatie van de LHBT+. Met specifieke aandacht voor de LHBT+ binnen het brede kader van discriminatie daar waar dit (nog) niet vanzelfsprekend is;
- Het regenboogbeleid normaliseren in die zin dat het de norm is om regenboogbeleid te voeren en ieder individu uit de LHBT+ gemeenschap daadwerkelijk als gelijkwaardig wordt beschouwd;
- Het regenboogbeleid (nog) beter borgen binnen bestaande kaders (diversiteit, emancipatie) en het (beter) verbinden met overig relevant gemeentelijk beleid bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, sport, veiligheid, preventieve jeugd- en gezondheidszorg en arbeidsmarkt.

Wij hebben de afgelopen jaren een positieve beweging in gang gezet, wij zien de resultaten en tevens de noodzaak om onze inzet te continueren. Wij zetten in op een inclusieve samenleving waarin de meerwaarde van diversiteit zichtbaar wordt. Wij zetten in op een omgeving waar de jeugd opgroeit in de wetenschap dat iedereen er mag zijn en dat er een veilige plaats is voor iedereen. Ongeacht gender, seksuele identiteit, geloof of afkomst.

Namens onderstaande 45 regenbooggemeenten

Verklaring

's-Hertogenbosch

Wethouder Diversiteit

Wethouder Emancipatie

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "E. Logister".

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "A. van de Ven".

E. Logister

A. van de Ven

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "P.F. Dijkman".

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "A. Houwing".

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "S. Kukenheim".

A handwritten signature in black ink, appearing to be "R. König".

P.F. Dijkman

A. Houwing

S. Kukenheim

R. König

Verklaring

Handwritten signature of J.R. Wiersema in blue ink.

J.R. Wiersema

Handwritten signature of M. Haagh in blue ink.

M. Haagh

Handwritten signature of E. Faassen in blue ink.

E. Faassen

Handwritten signature of S. Brandligt in blue ink.

S. Brandligt

Handwritten signature of K. Klein in blue ink.

K. Klein

Handwritten signature of J.J. Kolkman in blue ink.

J.J. Kolkman

Handwritten signature of J.D.W. Klaasse in blue ink.

J.D.W. Klaasse

Handwritten signature of C.M.L. Lambrechts in blue ink.

C.M.L. Lambrechts

Verklaring

Gemeente Enschede

J. Wedemeijer

P.G. Welman

D. Alsema

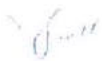
M. Gijsbertsen

Haarlem

Heerlen

Gemeente Helmond

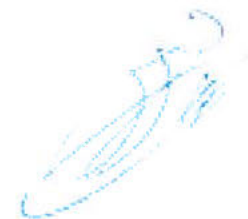
J. Botter

P. van Zutphen

M.M. de Leeuw-
Jongejans

C. Bruggink

Verklaring

[Signature]

P.W. Douw-van Dam

[Signature]

A. Ekhart

[Signature]

R.A. van Gelderen

[Signature]

B. Bremer

[Signature]

J.W. Sparreboom-van der Spoel

[Signature]

J. Gerats

[Signature]

S. Szarafinski

[Signature]

B. Frings

Verklaring

gemeente Roermond

Gemeente Rotterdam

B. Boon

E.S. Tijmstra

M. Smitsmans-Burhenne

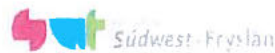
R. Schneider

Gemeente Schiedam

Gemeente Sittard-Geleen

Gemeente Súdwest-Fryslân

GEMEENTE TILBURG

M.X. Stam

A.J.M. Kamphuis

G. Akkerman-Wielinga

M. Hendrickx

Verklaring

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "K. Diepeveen".

K. Diepeveen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "B.A.H. Aldewereld".

B.A.H. Aldewereld

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "G. Gabriels".

G. Gabriels

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "M. de Goeij".

M. de Goeij

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "R.L. Vreeman".

R.L. Vreeman

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "I.H.C. Vugs".

I.H.C. Vugs

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "N. Vedelaar".

N. Vedelaar

Gemeente 's-Hertogenbosch
De heer E. Logister
Postbus 12345
5200 GZ 's-HERTOGENBOSCH

Kenmerk: 201701082

Den Haag, 5 juli 2017

Geachte heer Logister,

Ik heb uw brief in goede orde ontvangen. Naast uw brief ontvang ik als informateur ook van vele anderen brieven en nota's met suggesties. Daaruit spreekt betrokkenheid. Veel dank daarvoor.

Het is niet aan mij, als informateur, om inhoudelijk te reageren op uw brief. Wel kan ik u verzekeren dat ik deze onder de aandacht zal brengen van partijen, opdat zij deze bij hun voorbereidingen in de onderhandelingsfase kunnen betrekken.

Hoogachtend,

Informateur G. Zalm

